

Cirkulärnr: 1995:10
Diariernr: 1995:0039
Handläggare: Mats Söderberg
Avdsek: SkoBa
Datum: 1995-01-10
Mottagare: Kommunstyrelsen, Grundskolan, Gymnasieskolan, Vux-
enutbildningen, Kommundelsnämnden, Länsförbunden
Rubrik: Skolan i budgetpropositionen 1995
Ersätter: 1994:5

Handläggare
Mats Söderberg

1995-01-10

Kommunstyrelsen
Grundskolan
Gymnasieskolan
Vuxenutbildningen
Kommundelsnämnden
Länsförbunden

Skolan i budgetpropositionen 1995

Bakgrund

Kommunförbundet har under en följd av år informerat om skolfrågorna i budgetpropositionen. Det är en kortfattad sammanställning av de frågor och förslag som bedöms som viktigast ur kommunal synvinkel. Även i år har förbundet gjort en sådan sammanställning.

Propositionens inriktning

Under 1990-talet har en rad omfattande reformer genomförts på skolområdet som bl a gäller ett kommunalt genomförandansvar, nya läroplaner och betygssystem, ökade möjligheter att välja skola och nya former för statens finansiering. De skolpolitiska diskussionerna har hittills i hög grad fokuserat kring sådana förändringar av utbildningssystemet.

I årets budgetproposition inriktar sig regeringen i högre utsträckning på den *inre* utvecklingen i skolan; vad som händer innanför skolans väggar. En lektion är, sedd som enskild företeelse, ofta utmärkt i en svensk skola; välplanerad, välförberedd och metodiskt genomtänkt, framhåller man. Det är när det ena lektionsspasset läggs till det andra som enformigheten kan framträda. Elever måste tycka att det är roligt att gå i skolan. Skolan får inte vara allt för förutsägbar utan beröra eleverna, få dem att uppleva att det som försiggår i klassrummen gäller dem själva. Så är det inte alltid, framhålls i budgetpropositionen.

När nu staten inte längre föreskriver lämpliga arbetsområden och arbetssätt utan mer entydigt än tidigare lämnar över det pedagogiska ansvaret till lärarna är förhoppningen att det skall frigöra en kreativitet som får många nya alternativ i undervisningen att utvecklas. Detta utifrån en bild att det är helheten som formar föreställningar, attityder och kunskaper.

Arbetslivet förändras. De människor som går ut i dagens arbetsliv behöver mer av "mjuka kvalifikationer": självständighet, kreativitet, kommunikationsförmåga, kritiskt omdöme och demokratisk hållning. Denna utveckling ställer stora krav på skolans undervisning och dess anknytning till arbetslivet.

Kulturen finns inte bara utanför skolan, på teatern, biblioteket, eller museet. Den finns också hos eleverna själva i deras tankar, livsmönster och handlingsätt. Kultur har med möten mellan människor att göra. Ser man det så är det inget eleven saknar, som skall tillföras honom eller henne. Alla elever har en kultur som lever och kan utvecklas, där skolan i hög grad kan bidra bl. a. med hjälp av litteratur, konst, dans, teater o.s.v. Den nya läroplanen och de nya kursplanerna öppnar i hög grad för detta sätt att se på kulturen i skolan; som en del av alla elevers dagliga skolarbete.

Föräldrar har rätt att välja skola för sina barn. Denna rätt kommer regeringen att slå vakt om. Samtidigt är det avgörande för föräldrars inflytande i skolan inte en valfrihet som innebär att man lämnar en skola och söker inträde i en annan. De allra flesta vill ha sina barn gående i den skola som finns i det egna bostadsområdet. Det är den skolan föräldrarna vill känna delaktighet i och känna inflytande över. Här måste eleverna få ökade möjligheter att påverka vardagsarbetet, undervisningens uppläggning och skolans liv.

Aktuella skolfrågor som regeringen arbetar med

Regeringen pekar här på följande områden som man fäster särskilt uppmärksamhet vid:

- **Skolans inre arbete.** Regeringen vill tillsätta en utredning som skall följa och stimulera det inre arbetet samt lyfta fram och sprida ur statsmakternas synvinkel intressanta exempel. Kultur, integrering av ämnen, jämställdhet, mobbning och miljöfrågor nämns som särskilt aktuella områden.
- **Elever med särskilda behov.** Regeringen vill genom Skolverket följa situationen för barn med särskilda behov, t. ex. barn med läs- och skrivsvårigheter samt invandrarelever.
- **Behovsstyrd resursfördelning.** Regeringen avser att ge skolverket i uppgift att i utvärderingssammanhang ägna särskild uppmärksamhet åt hur skolans resurser fördelas. Styr elevernas behov?
- **Åtgärder mot mobbning i skolan.** Regeringen avser att inom ramen för utvecklingsplanen för skolväsendet ägna fortsatt uppmärksamhet på problemet med mobbning i skolan.
- **Invandrarelevernas kunskaper i Svenska.** Regeringen har uppdragit åt Skolverket att utarbeta förslag till egen kursplan för ämnet "Svenska som

andraspråk", Svenska 2, för de olika skolformerna. Detta kommer därmed åter att betraktas som ett eget ämne. Regeringen har redan beslutat att återinföra Svenska 2 som ett kärnämne inom grundläggande vuxenutbildning och särsvux.

- **Kvinnligt och manligt i skolan.** Arbetsgruppen Kvinnligt och manligt i skolan har avlämnat ett betänkande som f.n. remissbehandlas. Regeringen avser att återkomma till riksdagen med en särskild proposition om jämställdhetsfrågor i skolan.
- **Fristående skolor på grundskolenivå.** Regeringen har för avsikt att förändra gällande regelsystem för de fristående skolorna. I syfte att uppnå ett brett politiskt stöd i dessa frågor kommer regeringen att tillsätta en parlamentarisk beredning, som skall behandla frågor som rör bidrag, avgifter, godkännande av och tillsyn över de fristående skolorna.
- **Val av skolform i särskolan.** Regeringen avser att förelägga riksdagen ett förslag i denna fråga under våren.
- **Förlängd skolgång.** På basis av de frågor om sänkt skolplikt och förlängd skolplikt som behandlats i ett särskilt betänkande (SOU 1994:45), kommer regeringen att under 1995 ta ställning till de frågeställningar som betänkandet och remissbehandlingen ger upphov till.
- **Elev- och föräldrainflytande i skolan.** Samtidigt som det idag finns ambitioner att åstadkomma ett nytt utrymme för elev- och föräldrainflytande i skolan, finns enligt regeringen också i regler som styr ansvarsfördelningen både på skol- och kommunnivå fortfarande hinder för ett formellt brukarinflytande. Ett arbete att se över dessa frågor i utbildningsdepartementet har påbörjats och regeringen avser att senare redovisa sina ställningstaganden för riksdagen.
- **Lärarfrågor.** Regeringen avser att göra en översyn av lärarutbildningen. Den skall bl. a. ta hänsyn till rekryteringen till läraryrket, lärarutbildningen i förhållande till utvecklingen i skolan m.m. En arbetsgrupp har redan tillsatts inom Utbildningsdepartementet där även representanter för Skolverket och Verket för högskoleservice ingår. En översyn av kompetenskraven för yrkeslärare har skett av en särskild utredare i betänkandet Höj ribban! Lärarkompetens för yrkesutbildning (SOU:1994:101). Betänkandet har remissbehandlats och bereds för närvarande inom utbildningsdepartementet.
- **Gymnasieskolan.** En parlamentarisk kommitté följer utvecklingen av gymnasieskolan. Det gäller bl. a. ambitionen att alla elever skall kunna fullfölja de treåriga utbildningarna med sina betydande inslag av allmänna ämnen, att undersöka hur undervisningen i kärnämnen utvecklas, samt att se hur det nya betygssystemet tillämpas.
- **Rekryteringen till industriprogrammet.** En arbetsgrupp inom utbildningsdepartementet kommer att utses som får i uppgift att analysera orsakerna till det svaga sökandeintresset till industriprogrammet, samt därtill lämna förslag till eventuella förändringar i innehåll, organisation

och konstruktion av programmet. Till arbetsgruppen knyts representanter för arbetsmarknadens parter.

- **Betygsfrågor i gymnasieskolan.** En arbetsgrupp har nyligen tillsatts för att minimera vissa övergångsproblem och behovet av mindre justeringar och förtydliganden i betygssystemet. Detta med tanke på att tre olika betygssystem nu övergångsvis finns samtidigt i gymnasieskolan. Vidare skall frågan om allmän behörighet för högskolestudier ses över liksom vissa urvalskriterier. Den särskilde utredare som har till uppgift att följa 1993 års universitets- och högskolereform har också fått till uppgift att lägga förslag om tillträde till grundläggande högskoleutbildning, bl. a om den särskilda behörigheten. Syftet är att skapa ett nationellt system som är överblickbart för den enskilde vad beträffar kopplingen mellan gymnasieskolan, vuxenutbildningen och högskolan. Särskild uppmärksamhet skall ägnas åt den studerandes rättssäkerhet i antagningsprocessen.
- **Vuxenutbildningen.** Regeringen kommer i början av året att fastställa direktiv för en vuxenutbildningsutredning vars uppgift bl. a. blir att ge underlag för att fastställa den framtida vuxenutbildningens inriktning och omfattning.

Regeringens förslag till förändringar

Regeringen lägger i budgetpropositionen ett antal förslag till förändringar av utbildningssystemet. Dessa är följande:

Besparingar i gymnasieskolan. De statliga besparingsåtgärderna i statsbudgeten omfattar enligt regeringens förslag bl.a. gymnasieskolan. På grund av det kommunala utjämningsbidragets konstruktion måste sådana besparingar avse förändringar av den statliga regleringen. Regeringen föreslår således att den minsta garanterade undervisningstiden i gymnasieskolan minskas. Minskningen uppgår till 30 timmar för samtliga nationella program. Den garanterade undervisningstiden för yrkesinriktade program reduceras härigenom från 2 400 till 2 370 timmar under de tre gymnasieåren. Motsvarande minskning på de studieförberedande programmen sker från 2 180 till 2 150 timmar.

Minskningen av de 30 timmarna fördelar sig för samtliga nationella program så att kraven på lokalt tillägg / ämnesanknuten praktik minskas med 20 timmar och att tiden för specialarbete minskas med 10 timmar.

Den nya minsta garanterade undervisningstiden avser de elever som börjar gymnasieskolan efter den 1 juli 1995. Elever som börjat tidigare har rätt att fullfölja sin utbildning enligt de regler som gällde när de blev antagna.

Besparingen uppgår till 62 miljoner kronor budgetåret 1995/96 (41 miljoner för kalenderåret 1996). Genom förändringen sker besparing med ytterligare 41 miljoner 1997 respektive 43 miljoner 1998. Totalt sett kommer besparingen per årsbudget därmed att uppgå till 125 miljoner 1998 jämfört med nuläget. Besparingen sker således genom en minskning i det kommunala utjämningsbidraget.

Ersättningar till elever i specialskolan. Kommunerna betalar idag en ersättning till staten för elever i specialskola (och sameskola) med 51 000 kronor per elev och läsår. Undervisningskostnaden för elev i specialskolan uppgår i genomsnitt till 142 000 kr. Till detta kommer kostnader för resor, boende och service. Regeringen anser att kommunernas avgift till staten för specialskolan bör höjas till 75 000 kr per elev och läsår. De statliga intäkterna beräknas därmed öka med cirka 25 Mkr. Detta belopp återförs till det kommunala utjämningsbidraget. Syftet med åtgärden är således inte att öka de statliga budgetintäkterna utan att mer jämställa kostnaderna för de statliga specialskolorna med de andra utbildningsanordningar som kan stå till buds för handikappade elever, på exempelvis regional bas.

Förlängd rätt att anordna specialkurser i gymnasieskolan. Enligt övergångsbestämmelserna till skollagen har kommuner och landsting övergångsvis haft möjlighet att anordna vissa utbildningar bl. a specialkurser inklusive påbyggnadsutbildningar som de hade rätt att anordna 1991/92. Dessa övergångsbestämmelser upphör att gälla efter innevarande läsår.

Regeringen konstaterar att de specialkurser inkl. påbyggnadsutbildningar som förekommer i gymnasieskolan inte alltid har en naturlig plats i de nya programmen i gymnasieskolan och inte heller kommer att bli aktuella för att överföras till komvux. För att dessa utbildningar inte skall försvinna föreslår regeringen att, i avvaktan på fortsatta utredningar, intagning enligt övergångsbestämmelserna får ske även under 1995/96.

Riksidrottsgymnasierna. Regeringen föreslår att idrottsgymnasier med riksintagning skall få finnas i även fortsättningsvis, men med en mer restriktiv omfattning. Det skall gälla vissa specialidrotter med en medveten elitidrottsprofil, där speciella krav ställs på gemensam träning samt där Sverige som nation är beredd att göra en elitidrottsatsning. Enligt regeringens bedömning måste en icke obetydlig reduktion av antalet riksrekryterande idrottsgymnasier och antalet intagningsplatser ske. Förändringen kan ske fr. o. m. läsåret 1996/97 från vilken tidpunkt samtliga nuvarande riksidrottsgymnasier upphör. De elever som redan påbörjat utbildning vid ett riksidrottsgymnasium bör få gå kvar och slutföra utbildningarna enligt nu gällande system.

Det normala bör enligt regeringens bedömning dock vara att kommunerna anordnar idrottsutbildning inom gymnasieskolans ram, i egen regi eller genom samverkansavtal med andra kommuner. Regeringen förordar alltså att kommunerna inrättar lokala eller regionala idrottsgymnasier. För åtskilliga idrotter kan sådana gymnasier ersätta de nuvarande riksidrottsgymnasierna och väl fylla de syften dessa har.

Regeringen anser att Skolverket bör kunna bedöma i vilka kommuner riksidrottsgymnasier fortsättningsvis skall finnas och vilka idrotter det skall gälla. Verket skall även besluta om antal platser per idrott och kommun. Riksidrottsförbundet bör i dessa frågor ge förslag till Skolverket efter det att förbundet förhandlat med berörda kommuner så att god kvalitet till ett lågt pris kan nås. Riksidrottsförbundet ansvarar för beslut om urval av sökande.

Vad gäller finansiering dras en gräns mellan skolhuvudmannens ansvar och idrottsrörelsens. Elevens hemkommun skall inte betala något tillägg för specialidrottsverksamheten vid ett riksidrottsgymnasium. Regeringens avsikt är att den anordnande kommunen skall debitera samma ersättningsbelopp för elever i riksrekryterande utbildning med ämnet specialidrott, som man debiterar för vilken annan elev som helst på ett visst nationellt program. Hemkommunen betalar därutöver också sedvanligt inackorderingsbidrag. För specialidrottsverksamheten, oavsett den ligger på timplanebunden tid eller ej, kommer regeringen att anslå en ram, f.n. 36 Mkr. per år. Det ankommer sedan på Riksidrottsförbundet att ansvara för fördelningen av medel ur denna ram för den specialidrottsverksamhet som förekommer vid idrotts-gymnasierna.

Vad gäller nationell uppföljnings- och utvärderingsverksamhet har Skolverket, liksom för annan gymnasieverksamhet, ett ansvar. Vad gäller specialidrotten påtalar regeringen Riksidrottsförbundets särskilda ansvar.

Sysselsättningsskapande åtgärder. Regeringen konstaterar att verksamheten med sysselsättningsskapande åtgärder i gymnasieskolan och komvux verkar ha avsedd effekt. Den fortsatt höga arbetslösheten bland ungdomar bedömer regeringen dock som särskilt allvarlig. Den extra satsningen på sysselsättningsskapande riktad mot åtgärder i det kommunala skolväsendet omfattar följande fem områden:

1. Omvandlingen av gymnasieskolan från tvååriga yrkesinriktade och treåriga teoretiska linjer till treåriga nationella program är snart genomförd. Även under 1995 kommer ett antal elever att gå ut gymnasieskolan från en tvåårig yrkesinriktad linje. Det bedöms fortfarande finnas ett behov av 16 000 platser på specialkurser i gymnasieskolan motsvarande "gymnasieskolans tredje år", för ungdomar upp till 20 år.
2. Det finns också många något äldre ungdomar som inte gått det tredje gymnasieåret. För denna grupp bör förstärkta komvuxresurser satsas så att de får en undervisning som till innehåll och omfattning motsvarar gymnasieskolans och som alltså ställer något mindre krav på självstudier än vad som gäller normalt för komvux. Behovet av särskilt stöd kan vara större i den här gruppen. Skärpta krav på undervisningsvolymen kommer att ställas. Härför beräknar regeringen 17 000 elevplatser.
3. Vad beträffar övrig gymnasial komvuxutbildning bör som hittills språk, svenska såväl som främmande, samt naturvetenskapliga och tekniska ämnen prioriteras. Den ökning som genomfördes av komvux inför vårterminen 1995 bör också fullföljas. Regeringen beräknar 20 000 platser för detta.
- 4-5. För att öka antalet naturvetenskapligt/tekniskt utbildade finns det s.k. basåret, som ger behörighet för naturvetenskapliga och tekniska utbildningar i högskolan. Regeringen vill nu, förutom de 1 500 platser som redan finns inom högskolans ram, förlägga en utvidgning av sådan utbildning till komvux, i syfte att förbättra den geografiska spridningen. 750 av dessa platser avser ungdomar under 20 år och lika många avsätts för dem som fyllt 20 år.

Regeringen föreslår att ett stipendium på 10 000 kronor införs för de studerande som med godkänt resultat fullföljer basåret i komvux.

Regeringen beräknar sammanfattningsvis medel för följande antal platser under 1995/96:

<i>Anordnare, utbildning</i>	<i>Antal platser</i>
Gymnasieskolan, specialkurser motsv. ett tredje gymnasieår (ungdomar upp till 20 år) (1)	16 000
Komvux	
- utbildning motsvarande ett tredje gymnasieår (2)	17 000
- gymnasial komvux (3)	20 000
- basår för na/te högskoleutbildning, ungdomar under 20 år (4)	750
- basår för na/te högskoleutbildning, ungdomar över 20 år (5)	750

Regeringen understryker det grundansvar kommunerna har för att tillgodose behoven av vuxenutbildning. De statliga bidragen för ovanstående skall användas för elevplatser utöver det ordinarie utbudet.

Genomförande av skolreformer. Anslaget avser :

- information och fortbildning om nya läroplaner och betygssystem för skolväsendet. Disponeras av Skolverket för informations- och stödmaterial om reformeringen och om betyg och betygskriterier, lokalt utvecklingsarbete samt att följa och dokumentera genomförandeprocessen i samarbete med ett antal referensskolor. Vidare anordnas seminarier kring kursplaner och betyg. Viss del av medlen står till regeringens disposition.
- Insatser i samband med införande av den nya gymnasieskolan. För planering och information utgår 500 kr per elev (SKOLFS 1993:16).
- Vidare lämnas innevarande budgetår bidrag till handledare vid arbetsplatsförlagd utbildning samt till utrustning för skolor som startar yrkesinriktade program i gymnasieskolan och gymnasiesärskolan.

Innevarande budgetår uppgår anslaget till 129 Mkr. Inför 1995/96 föreslås att anslaget minskas med 25 Mkr.

Frågor

För mer ingående information hänvisas i första hand till regeringens proposition 1994/95:100 bilaga 9. Frågor med anledning av detta cirkulär besvaras av Peter Holmberg, Sofia Larsson, Ingrid Lindskog, Laina Kämpe, Randolph Norberg och Mats Söderberg, samtliga vid sektionen för skola och barnomsorg, tel. 08-772 41 00

SVENSKA KOMMUNFÖRBUNDET

Karl Knutsson

Mats Söderberg

